

MURKOVA NAGRADA, PRIZNANJE IN LISTINI ZA LETO 2018/19

Utemeljitev komisije za Murkova priznanja

Sestanek Komisije za Murkovo nagrado, priznanja in listine je bil 26. septembra 2019. Komisija je prejela šest predlogov in po njihovi preučitvi odločila, da Murkovo nagrado podeli Ivici Križ, Murkovo priznanje Bojanu Knificu, Murkovi listini pa Iztoku Ilichu ter Danijelu Cvetku in Kulturnemu, etnološkemu in turističnemu društvu Josipdol.

Ivica Križ je prejela Murkovo nagrado za življenjsko delo na področju etnološkega muzealstva.

Ivica Križ, etnologinja in arheologinja, zdaj muzejska svetovalka Dolenjskega muzeja v Novem mestu, tam že od leta 1980 vodi kustodiat za etnologijo, ki je danes po njeni zaslugi izvrsten in prepoznaven primer etnološkega muzealstva. Na tako visoko raven ga je pripeljala prav nagrajenka, ker je svoje etnološko delo zasnovala široko, s poudarkom na terenskem delu, raziskovanju in predstavljanju. Ob tem se je ves čas zavedala pomena objav in s tem popularizacije etnološkega dela in dediščine. Območje njenega raziskovalnega dela je ožja Dolenjska, vsebinsko pa način življenja dolenjskega kmečkega in obrtniškega prebivalstva s poudarkom na medicinarstvu, lončarstvu, opekarstvu, keramični industriji, lutkarstvu, fotografiji in otroških igračah. Na teh področjih je opravila sistematične terenske raziskave in topografije občin Novo mesto in Šentjernej, obrti pa v Škocjanu in Šentjerneju z okolico. Sproti je s svojim delom seznanjala javnost s številnimi članki v *Dolenjskem listu* in v strokovnih revijah. Plod tega dela so bile odmevne razstave z obsežnimi in strokovno neoporečnimi katalogi. S terenskim delom je za Dolenjski muzej pridobila lepo število predmetov, tudi celotne obrtne delavnice: tkalsko, lončarsko, mlinarsko, kolarsko, sodarsko, kovaško in čevljarstvo. Veliko pozornost je zato namenila kataloškim objavam predmetov in pri tem poskrbela za dostopnost gradiva tako širši javnosti kot raziskovalcem. Vrh njenega strokovnega in terenskega dela je gotovo stalna etnološka razstava *Dolenjska in njeni ljudje*. Med občasnimi razstavami pa po obsegu raziskav in objav izstopajo naslednje: *Od antičnega vrča do majolike, Medicinarstvo in svečarstvo na Dolenjskem, Nazaj v otroški raj – igre in igrače na Dolenjskem, Pečarska in keramična industrija v Novem mestu, Opekarstvo na Dolenjskem, Fotografija novomeških avtorjev*; bila je tudi soavtorica razstave in monografije *Tisočletje na okljuku Krke*. Med nagrajenkinimi več kot stotimi bibliografskimi enotami

naj omenimo le nekatere: *Etnološka zbirka Dolenjskega muzeja* (1990), *Antropomorfni čebelji panji* (1998), *Oblatilni videz Šentjernežčanov* (1999), *Obrti v mestu Kostanjevica na Krki v drugi polovici 18. in v 19. stoletju* (1999), *Etnološke raziskave lončarstva na Slovenskem* (2000), *Lutkarstvo na Dolenjskem* (2007), *Lončena pečnica krušne peči iz Hmeljčiča* (2011) idr. Lahko ji rečemo Ljubljanka, ki je dala svoje srce Dolenjski. Na njen ljubljanski čas nas še vedno opozarja članek v *Problemih* o otroških igrah na ljubljanskih Prulah. Pri nagrajenkinem delu pa izstopa še nekaj – pedagoško in mentorsko delo. Najbrž med slovenskimi etnologinjami težko najdemo katero, ki je na muzejsko prakso sprejela toliko študentov, jih uvajala v etnološko muzealstvo in jim širila obzorje etnološkega terenskega dela. V njenem službovanju je komaj najti kakšno leto brez njenega mentorstva mladim. Nagrajenkinega 40-letnega dela v Dolenjskem muzeju, s katerim je to pokrajino zelo opazno postavila na zemljevid slovenske etnološke in muzealske stroke, nismo opazili šele danes niti ga nismo opazili le etnologi, saj je Ivica Križ za svoje strokovne dosežke prejela že več priznanj: Valvasorjevo priznanje, priznanje novomeške raziskovalne skupnosti pa Trdinovo nagrado in Murkovo priznanje. Z veseljem ji danes dodajamo še najvišjo stanovsko priznanje – Murkovo nagrado za res bogato in vsestransko življenjsko delo na področju etnološke muzeologije.

Komisija je Murkovo priznanje za leto 2018/19 podelila dr. Bojanu Knificu za odmevno razstavo *Zakaj valentinovo, če imamo gregorjevo? Praznovanje gregorjevega na Slovenskem danes*.

Že leta 2017 je dr. Bojan Knific na podlagi večletnega raziskovanja izdal knjigo *Gregorjevo: Ko gre luč v vodo in se začne pomlad*. Svoja spoznanja je istega leta predstavil na občasni razstavi *Z obredom nad neredom*, leta 2018 z razstavo *Luč in voda: Svetila mojstra Jerneja Kosmača*, letos pa je to »lučno« poglavje svojega dela zaključil z že omenjeno razstavo *Zakaj Valentinovo, če imamo gregorjevo?* Razstava je prinesla nova spoznanja o praznovanju gregorjevega na Slovenskem in med Slovenci po svetu. V ta namen je avtor zbral okoli sto gregorčkov iz različnih slovenskih krajev in iz tujine, od tam pač, kjer je bila šega izdelovanja gregorčkov znana v 19. in 20. stoletju, in iz krajev, kjer so z izdelovanjem gregorčkov začeli šele v

* Marko Terseglav, dr. literarnih ved, upokojeni znanstveni svetnik, Rimska 25, 1000 Ljubljana; marko.terseglav@gmail.com.

zadnjih letih. Ob tem je z besedili in predavanji predstavil sodobno praznovanje gregorjevega in izdelovanje gregorčkov, ki ponazarjajo svojevrsten odnos do dediščine in njeno razumevanje med otroki in odraslimi v okoljih, kjer spuščanje gregorčkov po vodi poznajo še danes. V zadnjem letu je Bojan Knific poleg občasnih razstav in predavanj o tej temi pomagal pri prenovi koncepta prireditve Vuč u vodo, ki jo pripravlja občina Tržič. Sodeloval je z Oddelkom za etnologijo in kulturno antropologijo, kjer je predstavil svoje poglede, študentje tega oddelka pa so med terenskimi vajami spoznavali sodobno pojavnost te šege. Tržičani šego, preoblikovano v dogodek, vse bolj doživljajo kot lastno dediščino, se z njo identificirajo in jo tudi ohranjajo.

Murkovo listino za leto 2018/19 prejmeta Danijel Cvetko in Kulturno, etnološko in turistično društvo Josipdol.

Josipdol je bil v preteklosti središče steklarske, gozdarske in kamnoseške dejavnosti. Sredi naselja so zavzeti člani Kulturnega, etnološkega in turističnega društva Josipdol pred leti postavili maketo steklarske peči in vodno rižo (drčo), v kulturnem domu pa s pomočjo Koroškega pokrajinskega muzeja uredili steklarsko zbirko. Josipdolčani se sicer najbolj identificirajo s *pruharstvom* (kamnoseštvom), zato so na prostem postavili še kamnoseško uto, iz propadlega kamnoloma pa prenesli stroj za izdelovanje tonalitnih kock. Za *pruharsko* dediščino zgledno skrbi Danijel Cvetko, brez njegove zavzetosti in dela pa josipdolske snovne dediščine ne bi bilo več. Z njegovim trdom je nastal tudi dokumentarni film o josipdolskih *pruharjih*. Poskrbel je še za ohranitev večje zbirke fotografskega gradiva o

pruharstvu. Kot dober poznavalec po kraju vodi obiskovalce. Poleg snovne kulture je Danijel Cvetko prepoznal še vrednost nesnovne dediščine, ki jo duhovito vpleta v pripovedovanje o josipdolski dejavnosti.

Murkovo listino prejme Iztok Ilich za kontinuirano raziskovalno in publicistično delo na področju etnologije.

Iztok Ilich se je z etnologijo začel intenzivneje ukvarjati po letu 2002, to področje pa mu je, kot sam pravi, polepšalo življenje. Kot komparativist in filozof je postal etnolog po duši. Je avtor številnih del s področja kulturne dediščine. Naj pri tem izpostavimo le zadnji dve obsežni monografiji: *Varuhi izročila: Naša kulturna dediščina v dobrih rokah* (2014) in *Brezmejna Slovenija: Trdoživost ljudskega izročila* (2018). Njegovih je tudi več kot deset uredniških monografij s področja etnologije ter blizu sto recenzij in poročil o etnoloških knjigah. Ob rednem obiskovanju terena Slovenskemu etnografskemu muzeju sistematično dostavlja gradivo; tam trenutno hranijo 23.000 njegovih digitalnih fotografij ter pripadajoče zvočne posnetke in članke. Takšna količina gradiva je rezultat njegovega kontinuiranega raziskovanja in spremljanja terena, velikokrat pa tudi tematskega oranja ledine. V svojih člankih in knjigah Iztok Ilich izpostavlja odnos med človekom in kulturno dediščino. Pomembni so mu posamezniki, ki v ohranjanje dediščine vlagajo velike napore. Ljudje puščamo za seboj različne sledi. Iztok Ilich jih pušča s svojimi izjemno obsežnimi in sistematičnimi raziskavami slovenske kulturne krajine. S svojim delom se postavlja ob bok poklicnim etnologom.